

ПОТРЕБИ ЛЮДИНИ І КОМФОРТ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті розглянуто питання комфорту архітектурного середовища у розрізі потреб людини.

Ключові слова: психологія архітектури, архітектурне середовище, потреби людини, комфорт.

Постановка проблеми. Можна з впевненістю стверджувати, що архітектурне середовище – це середовище життєдіяльності людини, адже все своє життя людина проводить в ньому – або в приміщеннях різного призначення (інтер'єрі), або в місті, де двір, вулиця, площа обмежені об'ємами чи площинами фасадів будівель, що є екстер'єром по відношенню до приміщень в будівлях, але інтер'єром по відношенню до середовища, яке оточує саме місто. Тому дуже важливим є дослідження питання комфортності цього середовища, адже будь-яка людина саме за допомогою поняття «комфорт» визначає можливість і бажання перебувати в тому чи іншому місці.

Не дивлячись на те, що це загальнозрозуміле поняття вживається не тільки в науковій сфері, але й в повсякденному житті повсюдно, його тлумачення дуже невизначені і різноманітні. Здебільшого під «комфортом» розуміють душевний спокій, прийнятні температуру, вологість оточуючого середовища, почуття захищеності, звичність і зрозумілість, передбачуваність оточення, зручність організованих життєвих процесів (побутових і робочих), приємне спілкування тощо. Як бачимо, ці поняття дуже розрізнені і стосуються практично усіх сторін людського буття.

Не зважаючи на таку невизначеність самого поняття «комфорт», існує певна класифікація, точніше ієрархія близьких понять таких, як «комфортні умови», «відносно комфортні умови», «дискомфортні умови», «екстремальні умови», «надекстремальні умови», та ранжування самого комфорту за рівнями: мінімальний, допустимий, оптимальний. В будь-якому разі, середовище оцінюється як комфортне при оптимальному взаємовідношенні із ним людини, коли її психічне і фізичне здоров'я знаходиться в нормі або покращується [2].

Отже, у людини є потреба в комфорті навколишнього середовища, а значить, в комфорті архітектурного середовища, оскільки в природному сучасна людина вижити не зможе.

Аналіз публікацій з теми. Питанням потреб людини займалася значна

кількість науковців різних галузей знань: антропологи, психологи, соціологи, фізіологи, біологи, теоретики мистецтва і архітектури та ін. Усі вони в різний час робили спроби як дати визначення самому терміну «потреби», так і класифікувати потреби людини. Так, Бережной М.М. [1] виділяє біологічні, матеріальні, соціальні потреби, до останніх відносить і духовні; поділяє їх на розумні і нерозумні, істинні та хибні. Вчений також досліджує трансформацію потреб і виводить закон піднесення потреб, згідно з яким, духовні і матеріальні потреби по мірі їх задоволення мають здатність гуманізуватись (олюднюватись). Потреби в комфорті, за думкою Бережного, виражаються в комфорті житла, побуту, транспортних засобів, зв'язку та комунікації.

Психолог К. Обуховський дослідив механізм виникнення потреб в залежності від мотиву, як причини дій людини, та взаємозв'язок мотиву і потреби [6]. В класифікації потреб людини автор виділив потреби самозбереження (фізіологічні та орієнтовні), розмноження та індивідуальні. Окремо виділені спеціальні потреби, до яких віднесені пізнавальні, емоційні та потреба сенсу життя. Незадоволення котроїсь із них призводить до дезорієнтації в просторі, а отже, до дискомфорту. В розрізі комфорту середовища автор вважає головними орієнтаційні потреби: звук, колір, форма, рух – від них залежить поведінка людини, її орієнтація в середовищі.

Найбільш відома класифікація потреб людини належить А. Маслоу т.з. «піраміда потреб» є ієрархічною системою потреб. «В основі цієї ієрархії лежали найнасушні потреби (їжа, вода, житло), а на вершині – більш високі індивідуальні запити (визнання, самовираження). За Маслоу людина – це «тварина, що постійно чогось хоче». Коли потреби найнижчого рівня задоволені хоча б частково, людина починає рухатися до задоволення потреб іншого і не обов'язково наступного рівня ієрархії» [4].

Із публікацій останніх років, які стосуються питання потреб людини, слід відмітити підручник для напряму підготовки «Туризм», виданий в Росії, під редакцією Назірова А.Е., де найбільш повно розглянуті найвідоміші теорії потреб людини в різних галузях знання та проаналізована значна кількість існуючих їх класифікацій. Автори розширюють традиційне уявлення про потреби людини, враховуючи досягнення антропології і культурну історію розвитку людини від архаїчного до сучасного періоду [5].

Слід зазначити, що в більшості випадків дослідники потреб людини дійшли схожих висновків про те, що потреби поділяються на біологічні (фізіологічні), матеріальні та психологічні (духовні).

У психології потреби розглядаються як особливий психічний стан індивіда, що відчувається або усвідомлюється ним як «напруга», «незадоволення», «дискомфорт». За наявності потреби індивід залучений в

активний пошук усунення напруги, що викликана нею; саме цей факт мотивував загальноприйняте в психологічній літературі трактування потреби як джерела і причини людської діяльності. Брак чого-небудь, який виражає собою потреба, активізує діяльність і долається лише в її процесі.

Отже, можна стверджувати, що комфорт – це ступінь задоволення потреб людини, а комфорт архітектурного середовища – це задоволення потреб людини в архітектурному середовищі, яке в першу чергу повинне забезпечити умови для її фізичного і психологічного виживання.

Серед вітчизняних архітекторів-науковців, які свої дослідження проводили в розрізі потреб людини варто відзначити працю доктора архітектури Дьоміна М.М., який класифікував потреби за наступними критеріями: функцією, ступенем важливості, частотою, тривалістю, трудомісткістю, складністю організації, що дало можливість визначити принципи функціонально-просторового формування і зонування міських територій [3].

Вслід за Дьоміним М.М., Омельяненко М.В. виділяє потреби, які задовольняють вимогам нормування міського середовища: потреби забезпечення життєвих функцій організму; потреби соціального становища і розвитку особистості; потреби у забезпеченні господарсько-побутових процесів життєдіяльності [7].

Спробуємо і ми визначити потреби, задоволення яких дає можливість сприйняти та охарактеризувати архітектурне середовище як комфортне – це і є **метою даної роботи.**

Основна частина. Архітектурний об'єкт – це матеріальна субстанція, а отже, має суто утилітарне призначення: Архітектурний простір, сформований архітектурними об'ємами, також має утилітарне призначення і залежить від функції. Отже, за допомогою архітектури задовольняються матеріальні потреби людини в першу чергу такі, як укриття від несприятливого середовища, та зручний розподіл функціональних процесів. Крім того, як на рівні приміщення (об'єкту), так і на рівні міста (двору, вулиці, площі) можна виділити різні рівні комфорту – мінімальний, допустимий та максимальний. В основному, ці рівні залежать від наявності якихось матеріальних речей та відстані до них, доступності. Так, наприклад, матеріальний об'єкт, який робить житло житлом, і відрізняє житлове приміщення від приміщень будь-якого іншого типу є ліжка. Для житла наявність ліжка – це потреба, задоволення якої створює мінімальний комфорт в приміщенні. На середньому (допустимому) рівні комфорту є потреба не тільки в ліжку, але й у інших меблях: стіл, крісло, шафа, особиста зона. На максимальному ж рівні комфорту житла необхідні приміщення різного призначення – спальня, дитяча, кухня, с/в тощо

На рівні міста мінімальний комфорт житла забезпечується майданчиком перед входом до будинку з навісом над ним, а на максимальному – двором із майданчиками різного призначення, парковкою, лавами, озелененням, освітленням, охоронюваною територією тощо (табл. 1).

Таблиця 1

Задоволення матеріальних потреб людини в архітектурному середовищі відповідно до рівнів комфорту

Сфери життєдіяльності	Рівні комфорту		
	min	допустимий (середній)	оптимальний (max)
житло (об'єкт)	спальне місце (ліжка)	меблі: ліжка, стіл, тумба, шафа; територія між ними; освітлення (вікно, лампа)	кімнати різного призначення (вітальня, спальня, дитяча, кухня, с/в)
житло (місто)	майданчик перед входом до будинку	майданчик перед входом до будинку із благоустроєм: мощення, лава, озеленення (палісадник, газон, клумба)	майданчик перед входом до будинку, лава, паркова, двір із майданчиками різного призначення (дитячий-ігровий, господарчий, для вигулу собак, тихого відпочинку, спортивний), озеленення (палісадник, газон, клумба), освітлення
праця (об'єкт)	робоче місце меблі: (стіл, стілець); освітлення (вікно, лампа)	робоча зона (стіл/столи, комп'ютер, телефон) стілець, освітлення (вікно, лампа), шафа або стелаж	окреме приміщення (кабінет) + підсобне (допоміжне) приміщення
праця (місто)	майданчик перед входом до будинку, місце під'їзду до будинку	майданчик перед входом до будинку, місце під'їзду до будинку, благоустрій території (палісадник, газон, клумба)	майдан перед будинком, парковка, сквер), освітлення, покращений благоустрій
обслуговування (об'єкт) (ЖЕК, магазин, пошта, банк тощо)	розвинена вхідна група без зайвих перешкод	просте, зрозуміле розміщення функціональних зон і приміщень (проста орієнтація в просторі)	доступність до приміщень і зон різного призначення, можливість зупинки, доступність інформації, рекреаційна територія (лава-диван, крісло, зимовий сад)
обслуговування (місто) (ЖЕК, магазин, пошта, банк тощо)	транспортна доступність (без пересадок)	пішохідна доступність, майданчик перед входом до будинку, місце під'їзду до будинку	пішохідна доступність, майданчик перед входом до будинку, місце під'їзду до будинку, парковка, благоустрій

<i>Продовження таблиці 1</i>			
навчання (об'єкт) (д/с, школа, вуз, бібліотека)	робоче місце меблі: (стіл, стілець); освітлення (вікно, лампа)	робоча зона (стіл/столи, комп'ютер, телефон) стілець, освітлення (вікно, лампа), шафа або стелаж;	допоміжні приміщення (гардероб, спальня, с/в, столова, бібліотека)
навчання (місто) (д/с, школа, вуз, бібліотека)	вхідна група без зайвих перешкод	майданчик перед будинком, благоустрій території, транспортна доступність	майданчики різного функціонального призначення, благоустрій території, озеленення, пішохідна доступність до об'єкта
відпочинок (об'єкт) (видовища, розваги, спорт, музей, клуб)	крісло, зал, сцена (арена) транспортна доступність	доступність, майданчик перед входом до будинку, місце під'їзду до будинку	простір, достатній для значної кількості людей, благоустрій (сквер), паркова, святкове освітлення території.
відпочинок (місто) (сквер, парк, бульвар, приміська рекреаційна зона)	зелені насадження (дерева, кущі, газони)	озеленення, благоустрій (мощення, освітлення, лава); транспортна доступність	зони різного функціональні, призначення із відповідним обладнанням, водні устрої, МАФи, озеленення (газони, квітники, солітери, групи, масиви і т.ін.), освітлення, садові меблі, тощо; пішохідна і/або транспортна доступність
транспорт	зупинка транспорту поряд з будинком.	доступність до транспортного вузла, мінімальна зміна маршруту	власний автомобіль, паркінг, розміщений неподалік житла, зручне паркування поблизу об'єктів

Як зазначає М.В. Омеляненко, ... «потреба в їжі – це не означає абстрактне задоволення цієї потреби через забезпечення організму людини їжею, а створення умов для нормального задоволення цієї потреби...» [7, с. 112]. Тому, зрозуміло, що задоволення потреби людини у сні, це також не просто наявність ліжка, але й створення умов для повноцінного відпочинку – однієї із біологічних потреб людини. Створюються ці умови за допомогою архітектурних форм і просторів – архітектурного середовища.

Біологічні потреби – це потреби, які повністю залежать від стану людського організму та оточуючого середовища. Це потреби у фізіологічних процесах (харчуванні, виділенні, відтворенні, русі); відновленні сил (сон, відпочинок, спілкування з природою); екологічній безпеці (вологість та температура повітря, шуми, освітлення, запахи); територіальні (наявність

своєї території, відчуття її меж, її безпека і захист, розширення території, вільна орієнтація на ній).

Комфорт середовища на рівні біологічних потреб залежить від умов, в яких задовольняються потреби. Дослідженням цих питань займаються вчені біологи, екологи, фізіологи, гігієністи та ін. Так, з'ясовано, що комфортною температурою повітря вважається температура +22 °С, а комфортна вологість повітря залежить від кліматичних умов. Комфортно людина себе почуватиме, якщо шуми і звуки не перевищуватимуть – 20-40 дБ, а вітрове навантаження наближене до нуля. Проте, вважається, що комфортне середовище приміщень це таке, де температура, вологість і освітлення не залежать від географічної широти та зміни пір року – все беруть на себе спеціальні пристрої. Таким чином, задля комфорту людина все більше віддаляється від природи.

Особливе значення мають територіальні потреби. Для людини в середовищі важливо виокремити якусь територію і сприймати її як свою – тоді вона почуватиметься комфортно. При цьому, територія повинна мати межі, якою б великою вона не була, і бути захищеною – очевидно, це наш спадок від далеких предків.

Межі середовища можуть бути *просторовими* (мої особисті речі, моя кімната, мій дім, моя вулиця, моя країна, моя планета, моя сонячна система, моя галактика), *часовими* (мій робочий день, мій місяць відпочинку, мій учбовий рік, моя юність, моя зрілість, моє життя) та *внутрішніми* (мої плани, мої ідеї, мої переживання, мої мрії, мої звички, мої страхи, мої хвороби, моє здоров'я). Зрозуміло, що просторові межі середовища реалізуються в архітектурному просторі і детерміновані як матеріальними структурами (стіни, перегородки, знаки границі тощо), так і соціальною комунікацією (дистанція до іншої людини, її запах, звук голосу і т.ін.). Автор науки проксемики (в перекладі «близькості»), антрополог Е. Холл ще в 1960-х роках визначив категорії простору, а серед них, конфігурації простору в «мікрокультурних» категоріях: жорсткі конфігурації – матеріально обумовлені архітектурними та містобудівними даними; напівжорсткі – складаються із потенційно рухомих одиниць, які оточують людину (наприклад, меблі та інші предмети інтер'єру), вони здатні стимулювати будь-яку діяльність; неформальні, або динамічні конфігурації простору, що стосуються дистанцій між учасниками соціальної комунікації.

Досліджуючи межі території в особистісному спілкуванні, автор виділив комфортні особистісні дистанції: інтимну (від 0 до 45 см) – спілкування найближчих людей (інтимна зона – найголовніша, саме її людина охороняє, ніби свою власність); особисту (від 46 до 120 см) – спілкування зі знайомими людьми (особиста зона – це відстань, що зазвичай розділяє нас, коли ми

перебуваємо на офіційних прийомах і дружніх вечірках); соціальну (від 120 до 400 см) – спілкування з чужими людьми й офіційне спілкування; публічну (понад 400 см) – виступи перед різними аудиторіями, коли ми звертаємося до великої групи людей. Порушення оптимальної дистанції спілкування сприймається партнерами негативно, бо вони відчують себе некомфортно. Звичайно, на вибір дистанції спілкування впливають соціальні ролі співрозмовників, національно-етнічні ознаки, стать, вік комунікантів, характер взаємовідносин партнерів, екстравертність – інтравертність та інші особистісні характеристики [9].

Можна сказати, що дотримання людьми меж в особистісному спілкуванні – це задоволення їх соціальних потреб в комунікації.

Соціальні потреби – це потреби, необхідні для підтримки життєдіяльності не тільки людини, але й життєдіяльності соціальних груп, суспільства в цілому. Це потреби в трудовій діяльності, в соціально-економічній активності, в приналежності до якої-небудь групи, у визнанні (орієнтації своєї особистості по відношенню до інших людей, яка може бути виражена в пошані, любові схваленні і прихильності з боку оточуючих, у владі (домінуванні, лідерстві), в дисципліні, в автономії особистості або її залежності.

Соціальні потреби виникають і розвиваються по мірі дорослішання людини та залежать від рівня розвитку економіки і культури суспільства. Їх носіями можуть бути не тільки окремі люди, а і колективи, товариства, організації, спільноти, суспільство в цілому.

Потреби в трудовій діяльності реалізуються як через наявність приміщень, будівель, споруд, територій відповідного призначення, так і в їх комфорті (ергономічному, психологічному, фізіологічному тощо). Слід зазначити, що поняття комфорту на робочому місці і комфорту «вдома» різні. Якщо «домашнє» середовище повинне забезпечувати в першу чергу біологічні і психологічні потреби, викликати почуття затишку, спонукати розслабленню, то комфорт робочого середовища – це забезпечення соціальних потреб людини, в першу чергу, комунікативних і належності групі. Крім того, від почуття комфорту на робочому місці напряму залежить продуктивність праці, що досліджувало ряд вітчизняних і закордонних вчених ще в 70-і роки минулого століття. Саме належність до якоїсь групи, самоідентифікація людини як складової колективу часто позначається в будівлях та просторах міста, в інтер'єрі та екстер'єрі, що диктують і певну поведінку (корпоративний стиль). Відповідно, «чужак» в такому просторі почуватиметься некомфортно.

Оскільки потреби в праці і потреби в соціальній комунікації тісно пов'язані із самоідентифікацією як окремої людини, так і групи людей, то їх

можна розглядати через призму статусних потреб, які забезпечуються архітектурним середовищем.

Статусні потреби направлені на здобуття певного соціального положення в суспільстві або збереження/підвищення того, що вже є і його атрибутів (умов праці, характеру дозвілля, рівня матеріального і духовного вжитку). Ці потреби в архітектурному середовищі виражаються за допомогою знаків і символів, семантичних означень будівель. Вже на містобудівному рівні, за самим розміщенням архітектурного об'єкта, його можна ідентифікувати як представницький, не кажучи вже про форму, яка є виразником не тільки функції, але й уподобань суспільства, а образ викликає почуття стабільності, поваги, міці і виражає пріоритети влади, що досягається використанням відповідних знаків-символів минулого і сучасності.

В інтер'єрі статус проявляється у виділенні спеціальних приміщень для прийомів, окремих кабінетів керівників, сучасних дорогих матеріалах та меблях, творах мистецтва, навіть в оргтехніці, або її відсутності. Цьому питанню присвячені попередні дослідження автора в галузі семантики представницької архітектури [8].

Психологічні потреби. Все, що творить, створює і проявляє людина – епос, релігія, мистецтво, філософія, наука – складає її самобутню культуру, виражає її потребу в духовній діяльності. Розкриття духу людини і називається культурою. Людина влаштована так, що обов'язково проектує своє розуміння світу на зовнішнє середовище і проявом цього є в тому числі і архітектура.

Якраз завдяки наявності психологічних потреб людину не задовольняє суто утилітарна функція архітектурного середовища і об'єктів в ньому, вона хоче щоб були задоволені її естетичні потреби, тому архітектура розглядається як вид образотворчого мистецтва. Потреби в мистецтві, релігії, філософії є складовою культурних потреб людини і тісно пов'язані із потребою творчої самореалізації та розвитку, пізнання.

Як вже зазначалось вище, у психології потреби розглядаються як джерело і причина діяльності людини, направлена на усунення напруги і дискомфорту. І якщо тварина пристосовується до середовища, то людина перетворює його під свої потреби, створюючи комфортне середовище. Питанням створення психологічного комфорту засобами архітектури займається наука архітектурна кваліметрія, яка вивчає якості сприйняття архітектурних об'єктів, функціонального комфорту, місця існування людини завдяки певним параметрам кількісними методами. В той же час, якість середовища, комфорту і сприйняття – психологічні поняття. Вимірюючи архітектурне середовище ми, тим самим, намагаємося виміряти рівень

психологічного комфорту; вимірюючи якісні показники психіки ми намагаємося якимсь чином уловити суть змін, що відбуваються в результаті впливу на людину архітектурного середовища.

Психологічний комфорт забезпечується реалізацією емоційних потреб людини. З позиції емоційності можна розглядати і біологічні і соціальні потреби. Так, наприклад, для дитини головні потреби є потреби задоволення і безпеки, що входять до біологічних потреб (їжа, сон, безпека території, захист від зовнішнього світу і т.ін.). Для дорослої людини – почуття психологічного комфорту пов'язане в першу чергу із соціальними потребами визнання, комунікації та статусними потребами.

Якщо проаналізувати усі потреби людини, розглянути вище і, відповідно, вимоги до середовища, то можна побачити певну їх ієрархію (як у А. Маслоу – «піраміду»), відповідно до якої ми оцінюємо середовище як комфортне або некомфортне. Так, на першому щаблі є межі середовища (стіни, перегородки, площини фасадів будинків, площини, сформовані зеленими насадженнями тощо) – наявність або відчуття яких викликають почуття захисту, безпеки, дають можливість контролювати територію, поділивши її на «свою» і «чужу», відокремитись від чужого.

На другому щаблі розміщується наявність необхідних як рухомих так і стаціонарних, або умовно нерухомих об'єктів, для забезпечення обраної функції середовища (меблів, телефону, канцтоварів, комп'ютерів і т.ін.), МАФ, інших архітектурних елементів (козирок над входом в будинок, на зупинці транспорту тощо) та їх ергономічність.

Проста доступність як до предметів, так і до об'єктів в архітектурному середовищі займає третій щабель. Причому важлива не тільки сама доступність, але й потенціальна можливість доступу. Наприклад, якщо в місті є театр, то це не значить, що людина відвідує його часто, але сама можливість його відвідування додає відчуття комфорту людині в місті.

Конфігурація простору між об'єктами і людиною (параметри, відстані, об'єми), його освітлення, кольорова гамма, фактура і текстура поверхонь – це ті психологічні чинники, які формують наше сприйняття середовища і означення його як комфортного чи дискомфортного на останньому щаблі даної ієрархії, і не дивлячись на те, що багато науковців різних галузей знань їх досліджували, проте, вони потребують подальшого вивчення в розрізі потреб людини в комфортному архітектурному середовищі.

Зазначимо, що задоволення біологічних, соціальних і психологічних потреб формують рівень життя людини, а соціальних і психологічних – якість життя. Ці два поняття часто вживаються як синоніми, проте, між ними є суттєва різниця: *рівень життя* (рівень добробуту) – це рівень матеріального благополуччя, що характеризується об'ємом реальних доходів

на душу населення і відповідним об'ємом вжитку, мірою задоволення потреб в кількісному вимірі. Рівень життя визначається в основному купівельною спроможністю і напряду пов'язаний із архітектурою, оскільки вона є виразником матеріального благополуччя як окремої людини, так і групи людей, організації, корпорації, суспільства в цілому.

Якість життя – це категорія, за допомогою якої характеризують істотні обставини життя населення, що визначають міру гідності і свободи кожної людини. Якість життя може залежати від стану здоров'я, вмісту вирішуваних проблем, свободи від стресів і надмірної заклопотаності, організованості дозвілля, рівня освіти, доступу до культурної спадщини. Підвищення якості життя людини неможливе без уваги до її нематеріальних аспектів [5]. В архітектурному середовищі якість життя проявляється в першу чергу через психологічне відчуття комфорту.

Неважко помітити, що усі розглянуті три групи потреб у розрізі комфортного середовища не існують окремо одна від одної, а тісно переплетені. Наприклад, біологічні потреби в наявності території, її безпеки, меж та орієнтації тісно пов'язані із потребою в соціальній комунікації, де важливим є не тільки територія, але й дистанція від однієї людини до інших людей. А така соціальна потреба, як приналежність групі і соціальне визнання напряду пов'язана із психологічною потребою самореалізації.

Висновок. Отже, людина являє собою цілісну єдність біологічного, соціального і психічного рівня, але не їх арифметичною сумою, а інтегральною єдністю, яка є основою особистості. Задоволення або можливість задоволення біологічних, соціальних і психологічних потреб людини в оточуючому середовищі означає комфорт і архітектурного середовища. Подальші дослідження цього питання повинні стосуватись кількісних і якісних параметрів комфортного середовища та особливостей його сприйняття.

Список використаних джерел

1. Бережной Н.М. Человек и его потребности. Под ред. В.Д.Диденко. – М.: Московский государственный университет сервиса, 2000. – 160 с.
2. Борсук В.О., Струганець Б.В. Створення комфортних умов праці на підприємстві /Основи безпеки життєдіяльності. [Електронний ресурс.] – режим доступу: <http://old.tnpu.edu.ua/kurs/385/t5.htm>
3. Демин Н.М. Управление развитием градостроительных систем. – К.: Будівельник, 1991. – 184 с.
4. Маслоу А.Г. Мотивация и личность: Перевод с английского. – СПб.: Евразия, 1999. – 478 с.

5. Назиров А.Э. Человек и его потребности. Учебник / Назиров А.Э. – СПб.: ИЦ «Интермедия», 2012. – 439 с.
6. Обуховський К. Психологія влечень людини. – М.: Прогрес, - 1972, – 247 с.
7. Омеляненко М.В. Основи нормування міського середовища: Навч. Посіб./ за заг.ред. д-ра архітек., проф. М.М. Дьоміна. – К.: Книжкове видавництво НАУ, 2007.– 192 с.
8. Трошкіна О.А. Семантика представницької архітектури: Монографія. – К.: «ЦП «КОМПРИНТ», 2011. –170 с.
9. Hall E. T. Proxemics // Nonverbal communications: Readings with commentary. N. Y., 1974. – P. 205 – 229.

Аннотация

В статье рассмотрен вопрос комфорта архитектурной среды в разрезе потребностей человека.

Ключевые слова: психология архитектуры, архитектурная среда, потребности человека, комфорт.

Annotation

In the article the question of comfort of architectural environment is considered in the cut of necessities of man.

Key words: psychology of architecture, architectural environment, necessities of man, comfort.